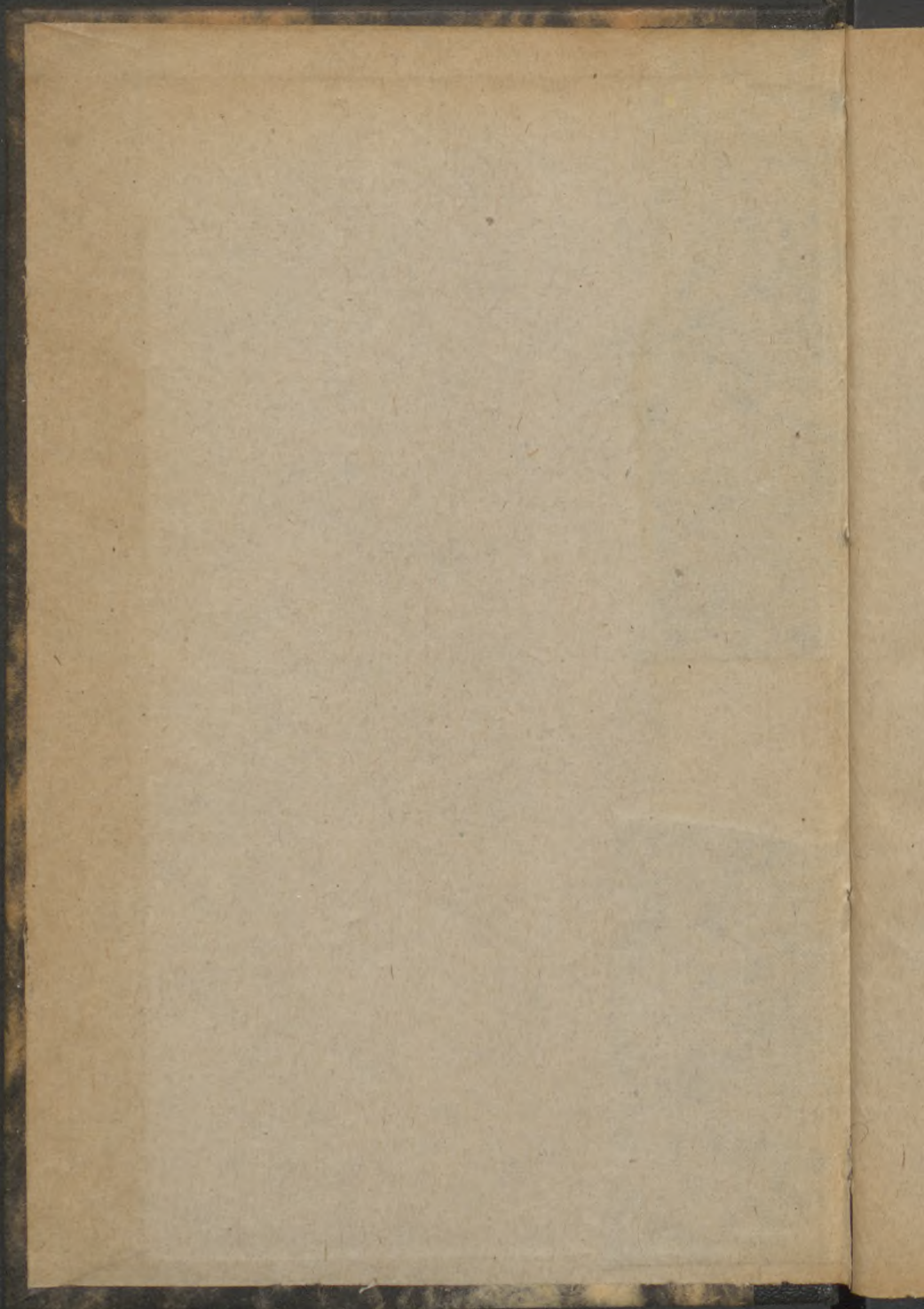
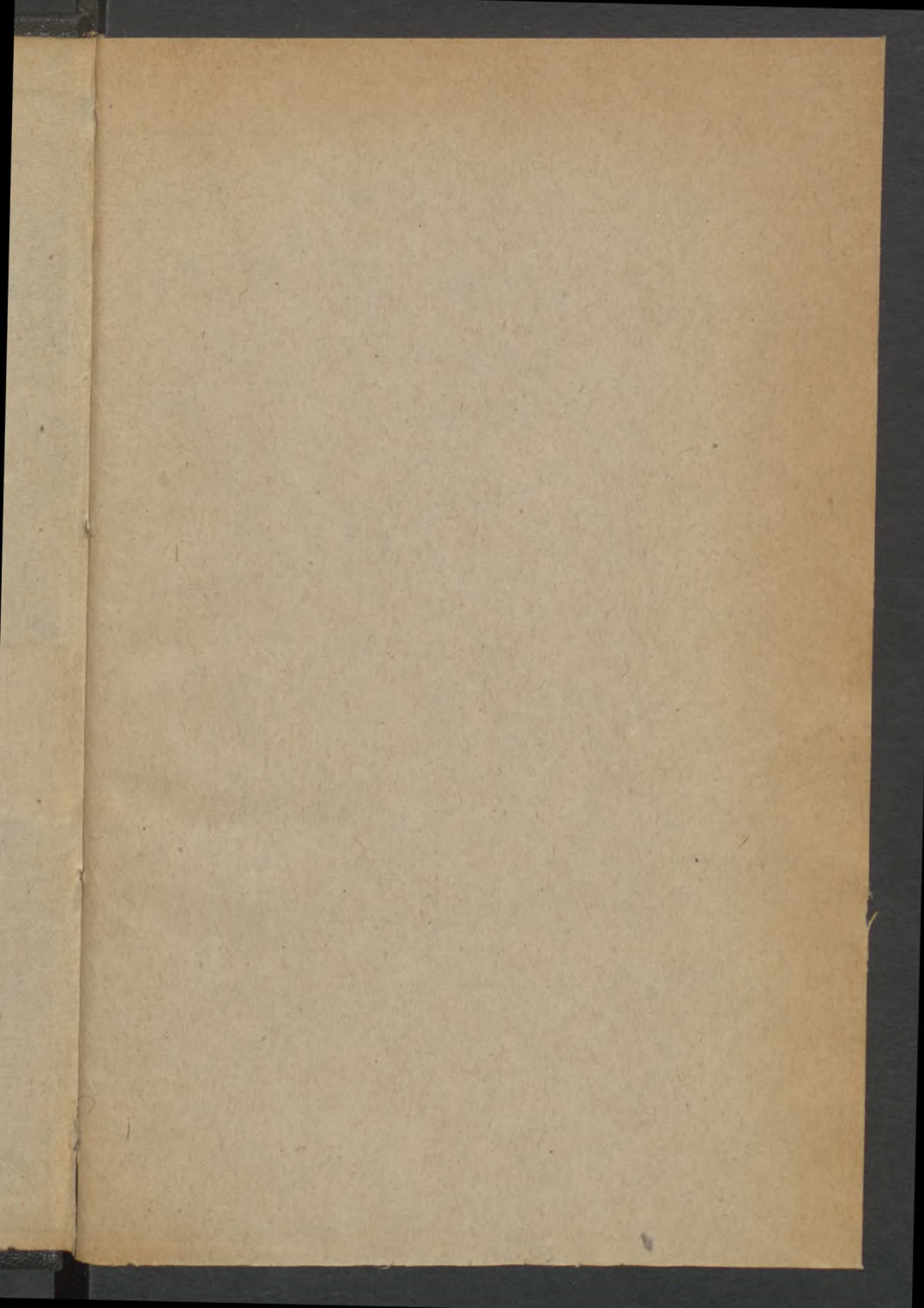

12626

94

12626

12. 8. 26

1933. 10. 10.
691. 001

LCI JOGÁSZÉLET KÖNYVTÁRA
94. SZÁM

**A MORATÓRIUMRÓL
ÁLTALÁBAN ÉS AZ
EGYÉNI MORATÓRIUMRÓL
(Pp. 397. §. I. 2.)**

IRTA:
HAENDEL VILMOS dr.
jogakadémiai ny. rkvt. tanár

1933
Hj. LUDVIG ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA MISKOLC
TELEFON: 8-82

A Miskolci Jogászélet Könyvtárában megjelent:

- 1—20-ig terjedő számú kiadványok felsorolását lásd a régebben megjelent kiadvány számok borítólappjain.
21. A képviselőjelölés. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1927. 24. l.
22. Becsület-védelmi irányok a büntetőjogban. Irta: Putnoki Béla dr., Miskolc, 1927. 80. l.
23. A csehszlovák állampolgárság és községi illetőség magyar vonatkozásaikban. Irta: Szontagh Vilmos dr., 1927. 56. l.
24. A tömeglélektan aktuális kriminaletiológiai tanulságai. Irta: Kéthely Sándor dr., Miskolc, 1927. 80. l.
25. A protestáns egyházak iskolafentartási autonómjogát ért sérelem. Irta: Szontagh Vilmos dr., Miskolc, 1927. 18. l.
26. A miskolci jogakadémia létkérdése. Miskolc, 1927. 44. l.
27. Az egyházak szerepe a főiskolai oktatásban. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1927. 6. l.
28. Kriminális és bevándorlás. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1927. 8. l.
29. Visszaemlékezés a Kossuth Lajos sárospataki diákságának százados évfordulóján. Irta: Finkey Ferenc dr., Miskolc, 1928. 20 l.
30. A vacuum iuris. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1928. 35. l.
31. Heller Parkas gazdaságtudományi rendszere. Irta: Surányi-Unger Tivadar dr., Miskolc, 1928. 15. l.
32. Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényről (1921:III. t.c.). Irta: Perjéssy Mihály dr., Miskolc, 1928. 193. l.
33. Beszámoló a miskolci joghallgatók büntetőjogi tanulmányutjáról. Irta: Schwartz Béla, Miskolc, 1928. 13. l.
34. A kor kriminaletiológiai jelentősége a bevándorlás szempontjából. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 10. l.
35. A római kúria. Irta: Majoros István Zoltán dr., Miskolc, 32. l.
36. A nemzetiségi jogvédelem statisztikai jelentősége a kisebbségi jogvédelem számára. Irta: vitéz Nagy Iván dr., Miskolc, 1928. 26. l.
37. Jegyzőképzés és a jogakadémiák. Irta: vitéz Nagy Iván dr. Miskolc, 1928. 9. l.
38. Nemzetgazdaságtan és világ gazdaságtan. Irta: Surányi-Unger Tivadar, Miskolc, 1928. 13. l.
39. Kriminológiai adalékok. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 15. l.
40. A teljesítés foglamának kialakulása a római jogban. Irta: Sztelho Zoltán dr., Miskolc, 1928. 17. l.
41. A merxplasi depót de mendicité. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 15. l.
42. „Börtönügyi jog” a gyakorlatban. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 17. l.
43. Kamatproblémák. Irta: Varannai István dr., Miskolc, 1928. 18. l.
44. A büntetőjogtudomány jövő feladatai. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 8. l.
45. A városi polgárok vérdíja Werbőczynél és a budai jog. Irta: Váczy Péter dr., Miskolc, 1929. 10. l.

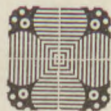
**A MORATÓRIUMRÓL
ÁLTALÁBAN ÉS AZ
EGYÉNI MORATÓRIUMRÓL**

(Pp. 397. §. I. 2.)

IRTA:

HAENDEL VILMOS dr.

jogakadémiai ny. rkvt. tanár

1933

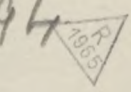
**Írj. LUDVIG ISTVÁN KÖNYVNYOMDÁJA MISKOLC
TELEFON: 8-82**

~~1969~~
~~1969~~

12.026/94

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növényeknapló
1933 év. 255 sz.

Miután a moratórium intézményével *elméletileg* foglalkozó külföldi és belföldi szakirodalom igen csekély, sőt majdnem semmi, szükségesnek látszik mindenekelőtt a moratórium intézményével általában — úgy jogi, mint gazdasági szempontokból vizsgálva — nagy vonásokban megismerkedni. Rá kell mutatni a moratórium fogalmára, különösen jellemző alkotóelemeire, történeti kifejdődésére, a közgazdaságban és jog világában való szerepére, érvényesülési módjaira, lehetőségeire és fajtáira.

A moratórium szó nagy általánosságban fizetési halasztást jelent. A jog világában azonban nem lehet ilyen bizonytalan, tág értelmezéssel operálni. Közlebről megvilágítva tehát: moratórium alatt azt a halasztást értik, amely a teljesítőképeséget korlátozó okokból, közvetlenül a törvény erejénél fogva, vagy *bírói rendelkezés* következtében lép hatályba. (Otto Fischer, Lehrbuch d. deutsch. Zivilprozess- u. Konkursrechts. Berlin 1918. J. Guttentag. 338 o.) Vagyis fizetési halasztás, amely esedékes adósságok teljesítését államhatóságilag felfüggeszti. (*Halász.*) Röviden: — az adósnak a törvény által engedélyezett fizetési halasztás. — Olyan törvényben gyökerező tilalomról van tehát szó, amely a magánjog értelmében a hitelező javára szabályként már lejárt és érvényes követelések nem teljesítését bizonyos időre lehetővé teszi, s így rendszerint a követelések felmondását sem veszi tekintetbe, illetve annak jogi hatályt nem tulajdonít. Minélfogva a hitelező magánjoga kétségtelen jogséreelmet szenved, amely azon-

ban ebben az esetben nem részesül jogvédelemben, mert lejárt és valódi követelése a tilalom fennállásáig bírói úton sem lesznek érvényesíthetők. — Ez a törvényes tilalom azután a hitelező terhére és az adós javára vagy közvetlenül és rögtön, a törvény erejéből kifolyóan érvényesül, vagy pedig közvetve, mikor a moratóriumot rendelő törvényes intézkedés a bíróságra bízva a törvényes tilalom fennforgásának megállapítását, ill. annak alkalmazását.

A hitelezőnek, mint magánfélnek az adós részére adott fizetési halasztást is szokták moratóriumnak nevezni. Ez azonban a hitelező szabad akarata alapján nyugvó halasztás, amely nem hordoz magában semmi magánjogi sérelmet sem; noha az ilyen halasztás szintén köti a hitelezőt, amennyiben a halasztás lejártá előtti érvényesítés esetében az adós exceptio dilatoria alakjában a jogvédelmi szükségesség (időszerezés) kérdését sikerrel vetheti fel. A hitelező saját akaratával nyújtott fizetési halasztás (Stundung; Zahlungsfristung), mégha azt így is neveznék gyakrabban, nem valódi moratórium, mert nem tartalmazza hiánytalanul azokat a kísérő és alkotó motívumokat, amelyek a jogéletben a valódi moratórium fogalmát szabályként elhatárolják. Így első sorban mindig hiányzik az a fő alkotó vonás, hogy a valódi moratórium *törvényes tilalmat* tartalmaz, amely felfüggeszti, illetve nem veszi figyelembe, de csak egy bizonyos irányban; — a lejárát tekintetében, vagy részben, vagy egészen a magánjog világában megnyilvánuló akaratautonomiát, a fél dispozitív hatalmát és az ilyen módon létre jött megállapodásokat.

A moratórium másik érdekes lényeges tulajdonsága, hogy az a halasztás alá kerülő követeléseket az ő magánjogi vonatkozásaiban egyébként a lehetőség szerint nem kívánja érinteni; nem akar azokban végleges változásokat etlőidézni

és végérvényes rendelkezéseket foganatosítani; — különösen nem akarja pedig a követelések mértékét revízió alá venni. Vagyis a moratórium a magánjogrend világában nyüzsgő és vele kapcsolatba jövő jogviszonyok alakulásába, fejlődésébe, jellegébe kényszerítően lehetőleg nem avatkozik bele, legfeljebb annyiban; (feltéve, hogy ezt egyáltalában ide lehet sorolni), hogy bizonyos követelések teljesítése terén a magánjogrend működését bizonyos időre megállítja, kikapcsolja, illetve az időmulás jogi következményeit a törvényes tilalmi időre megszünteti. A moratórium tehát a magánjog értelmében kialakított jogviszonyok integritását a fenti kivétellel rendszerint tiszteletben akarja tartani.

A moratóriumnak ezt a tulajdonságát szem előtt tartva, — nem tekinthető moratóriumnak, mint azt igen sokan vallják, a csődönkívüli kényszeregyezség kapcsán (1916:5. t. c.; 1410/1926. M. E. r. és az azt köv. rendeletek) az adósnak részletfizetés alakjában nyújtott halasztás. — És pedig nem azért nem, amiért a fizetési halasztás részletekben történik, mert az érvényesítési tilalom a követelések bizonyos részeire fokozatos megszűnés mellett is elképzelhető; — ellenben azért, mert a csődönkívüli kényszeregyezség kapcsán nyújtott fizetési halasztáson kívül a beavatkozás a követelés mértékére is történik, ami pedig az előbbi fejtegetéseink szerint a valóságos moratórium fennforgását kizárja, lényegét túlhaladja. (A moratórium szukcesszív, részletfizetést eredményező érvényesülésének alátámasztására l. *Bozóky F. Magy. váltójog. 1926. I. 204. o.*) Kétségtelen u. i., hogy a kényszeregyezség kapcsán igen sok moratóriális rendelkezés mutatkozik, de míg ezek a moratóriumal számos rokon vonást eláruló intézkedések rendszerint a magánjogrend által létrehozott magánjogi konstrukciókba is véglegesen megváltoztató módon beavatkozhatnak, többek közt és főként a követe-

lések eredeti mértékét is leszállítván, — addig a valódi, bár kétségtelenül szintén magánjogi sérelmet jelentő moratórium a pusztá fizetési halasztáson túl nem megy; érintetlenül hagyván a követelések alapját alkotó magánjogi jogviszonyok minden egyéb részét és vonatkozását. — Vagyis a moratórium egy bizonyos irányban *ideiglenes természetű korlátozást* tartalmaz csupán, amely a rendes állapothoz való visszatérés lehetőségét, akár egyszerre, akár fokozatosan zárja ki.

Bár meg kell jegyezni, hogy a csődönkívüli kényszeregyességi eljárásnak ilyen szempontokból való vizsgálatánál az elbírálást illetően különbséget kellene tenni a hitelezők közt aszerint, mikép a kényszeregyesség megkötéséhez kezdettől fogva és állandóan hozzájárultak-e, vagy nem. Ennek a bővebb kifejtésére azonban nincsen jelenleg mód.

Nem lesz érdektelen megvizsgálni, hogy a földteherrendezés előmozdításáról szóló 1931. évi 8. t. c., amelyről szeretnek — a kérdést jogi szemszögből nézve elég helytelenül — úgy nyilatkozni, mintha az a csődönkívüli kényszeregyességhez hasonló természettel bíró eljárás lenne — tartalmaz-e valódi moratóriumot? A törv. 9. §-a, amely a teherrendezésre irányuló tárgyalás feljegyzésének hatályát három hónapi árverési tilalomban jelöli meg, valóságos moratóriumot tartalmaz. Ellenben az eljárás végén létrejött egyesség soha sem tartalmazhat majd igazi moratóriális jellegű intézkedéseket. U. i. az csak teljesen magánjogi egyesség, illetve halasztás jellegével bírhat, mert a felek szabad megegyezésével jött létre (l. a törv. 11. §-át és a min. indokolást) és amely nélkülözi a moratóriumok egyik fő motívumát — a törvényes halasztást.

A csődönkívüli kényszeregyességgel szemben a 3800/1932. M. E. sz. és az azt meghosszabbító rendelet, az ú. n. gazdavédelmi rendeletek a va-

lődi moratóriumnak megfelelő intézkedéseket tartalmazzanak. Ellenkező álláspont felé hajlik Krüger Aladár, akinek „*A gazdavédelmi rendelet ismertetése*” c. 1932-ben Budapesten megjelent munkájában, az egyik fejezetcím a következőképpen hangzik: „Az adósvédelem: nem moratórium.” A fejezet tartalmából azonban már nem tűnik ki ilyen határozottan ez az állítás, csupán az, „*hogy a gazdavédelmi rendelet nem kíván általános moratóriumot életbeléptetni.*” (4. o.) Ezt az utóbbi állítást, t. i. azt, hogy a gazdavédelmi rendelet nem létesít *általános moratóriumot*, soha senki sem vonhatja kétségbe. Mert a továbbiak folyamán be fog bizonyosodni, hogy az általános moratóriumon kívül még több más fajtájú valódi moratórium is fennálhat. Hogy pedig a gazdavédelmi rendelkezések a valódi moratóriumnak megfelelő fizetési halasztás jelentőségével bírnak, arra igen jó bizonyíték magának a 3800/1932. M. E. sz. rendeletnek a címe, amely „*egyes gazdatartozások behajtásának ideiglenes korlátozásáról*” tesz említést.

A gazdavédelmi rendelet valódi moratóriumot tartalmaz, mert ezirányú rendelkezéseiben fel lehet ismerni a törvényben gyökerező fizetési halasztás elhatároló fő tulajdonságait. Vagyis megnyilatkozik bennük a *törvényes tilalom*, amely a magánjog szerinti követelések érvényesítését bizonyos időre eltiltja. Ez a körülmény a fentidézett címben a tartozások „*behajtásának*” korlátozásában jut kifejezésre. A behajtás szó azonban itt nem csupán *egy* eljárásra akar vonatkozni — par excellence — a végrehajtási eljárásra, hanem általában minden olyan processzusra, amely akár a követelések érvényesítésének *előkészítésére* (polg. peres eljárásnál történő beavatkozás; V. ö. a rendeletnek főként 10—14. §§.), akár *magára a közvetlen érvényesítésre*, vagyis a szorosabb értelembbe vett behajtásra (végrehajt. eljárásnál történő beavatkozás; V. ö. a rendeletnek főként

15—22. §§-kal) vonatkozik. Vagyis a moratórium fogalmának megítélésénél közömbös, hogy a követelés érvényesítésének melyik stádiumában alkalmazzák a törvényes fizetési halasztást tartalmazó rendelkezést.

A gazdavédelmi rendelet idevágó intézkedéseiben megnyilvánul a valóságos moratórium másik jellegzetes vonása is, amely — a teljesítési időpontoknak teljes vagy részletekbeni felfüggesztését figyelembe nem véve — a magánjogi konstrukciók megváltoztatásától és eltérésétől, vagyis újabb alapokon nyugvó *végleges* jogi helyzet teremtésétől való tartózkodásban jelentkezik. A moratóriumnak ezt a nem véglegességet jelentő momentuma a gazdarendeletnek már idézett címében is kifejezésre jut, mikor „az egyes gazdatarozások *ideiglenes korlátozásáról*” tesz említést. Bár ennél a kérdésnél az „ideiglenes” szó használata nem nevezhető szerencsésnek, mert itt a hangsúly a magánjog értelmében kialakított eredeti jogviszonytól eltérő végleges rendezéstől való tartózkodáson nyugszik, amely bizonyos időre szóló változást csupán a fizetési halasztás tényében hoz.

Van még a valódi moratóriumnak egy harmadik jellegzetessége is és ez a gazdavédelmi rendeletnél szintén fellelhető, amely ugyan nem az intézmény belső tulajdonságaira mutat rá, hanem a moratórium alkalmazásának állandó kísérő jelensége, sőt még annál is több: a törvényes fizetési halasztás bevezetésének rendszerinti oka és alapja. Ez pedig nem egyéb, mint a *viszonyok és körülmények rendkívüliségének fennforgása*, amely indokoltá teszi a moratórium intézményének kreálását.

A viszonyok rendkívüliségének mértéke, amely azután indokoltá teszi a moratórium intézményének alkalmazását, a legkülönbözőbb lehet. Ebből a szemszögből tekintve a mai világkrízis épp úgy rendkívüli körülménynek számíthat és indokolásául szolgálhat valamely moratórium működésbe hozásá-

nak, mint valamely önhibáján kívül gazdasági válságba jutott egyénnek különösen méltánylást érdemlő körülmények fennforgása esetén törvényben gyökerező fizetési halasztásban való részesítése.

E kérdés megvilágításának történeti példákkal leendő alátámasztása céljából legalkalmasabbnak tetszik néhány szóval a moratórium történeti kifejlődésével foglalkozni.

A moratórium szó középkori származású, de maga az intézmény a római jogból vezethető le. (*Moratoria praescriptio*, C. I. 19.2.; *indultum*.) A római császárok gyakorolták egyes esetekben dekrétumaik útján. A német pandekta jog (275. §; V. ö. Windscheid) is átvette ezt a jogintézményt. A középkori abszolút uralkodók dekrétálták ezeket a kegyelmi jog számba menő kényszerintézkedéseiket. (V. ö. az 1577-es Reichspolizeiordnung-val.) Miután a moratórium időtartama többnyire 5 évre terjedt, épp ezért *litterae quinquennales* (*quinquennialium*) néven is szerepelt. (*Meyer, Katona.*)

A *fejedelmi halasztási jog* mellett a német partikuláris jogrendszerekben, első sorban is a porosz *Gerichtsordnung*-ban, később a *Code civil*-ben (*délai de grâce*; 1244. §.) 1700—1800. közt kifejlődött a *bírói halasztási jog* rendszere, amely szerint a moratórium nyújtásának a joga most már csak a bíróságok közreműködésével illette az államfőt, majd pedig e jog gyakorlása teljesen a bíróságokra (eleinte a felsőbíróságokra) szállott át. — Vagyis itt már a törvényben gyökerező tilalom, amely pozitív alakjában a fizetési halasztásban nyilvánul meg, nem közvetlenül a moratóriumot rendelő szabály erejénél fogva, hanem közvetbe — szabályból folyóan ugyan, — de bírói rendelkezés következtében hat. És ez a fejlődési fokozat, a bírói halasztási jog rendszere az, amely alkalmassá teheti a moratórium intézményét, hogy szükség esetén, minden tagadó álláspont elle-

nére is, beilleszthető legyen a mai modern jogrendszerekbe; sőt kellő kiépítés esetén még rendes jogintézmények sorában is helyet foglalhasson, ami a továbbiak során példával is alátámasztást fog nyerni. U. i. a bírói halasztási jog rendszere képes csak a moratórium számos ártalmát a lehetőséghez képest csökkenteni. — Szükségesnek látszik megjegyezni, hogy sokan a bírói halasztási jog révén nyújtott moratóriumot nem is tekintik igazi moratóriumnak. Ennek a felfogásnak ellentmond, hogy a bírói halasztási jogban szabályként megnyilatkoznak a moratóriumnak az előbbieik során kifejtett összes jellemző tulajdonságai. Különben e kérdés részletes kidomborítására későbbben még alkalom fog nyílni.

Moratórium bevezetése, mint már említés történt, mindig rendkívüli viszonyokkal függ össze. (Pl. háború, háború utáni állapot, politikai és gazdasági krízisek, stb.; elemi csapások, ú. m. járvány, árvíz, földrengés, stb. — Ez azonban nem zárja ki, hogy nem ilyen jelentős körülmények tegyék igazolttá a rendkívüliséget, esetleg csak néhány személlyel szemben is.) A moratórium érvényesülését kizárólag gazdaságpolitikai tekintetek igazolhatják; régebben ugyan közpolitikai szempontok is szerepet vittek. Ma azonban moratórium nyújtásának egyetlen indoka csupán a *rendkívüli gazdasági helyzet* lehet.

A franciák az 1870/71-es háborút a Code civil-ben intézményesített bírói halasztási jog mellett; — valamint a váltókra és egyéb forgatható papirokra, amelyekre a Code civil rendelkezései nem vonatkoztak, kiadott külön moratóriumos rendelet mellett küzdötték végig. Ezt a moratóriumos rendeletet az Elsass-Lotharingiát annectáló németek bíróságai azután nem ismerték el, ami súlyos jogbizonytalanságot okozott. (Idevonatkozóan l. *Goldschmidt: Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht* 15—21. köt.; valamint *Nagy F. váltójogának* 104. o. 2. jegyz.)

Ezt megelőzően alkalmazták még 1814-ben és 1830-ban is a Cod. civ. idevonatkozó 1244. §-át. Belgium 1830-iki forradalom után szintén moratóriumot léptetett életbe; Portugáliában pedig királyi rendelet intézkedett 1891-ben ilyen irányban. A moratóriumi jog további fejlődését elősegítették és rendszeres kiépítéséhez bő anyagot szolgáltatottak a balkánháború folytán az érdekelt államok (Bulgária, Szerbia, Montenegró, Görögorsz.) moratóriális intézkedései. — A világháború alatt az összes hadviselő államok, sőt számos semleges állam (még néhány nem európai állam is) moratóriumokat léptettek életbe, főként a külföldre teljesítendő fizetésekkel illetően. A Németbirodalom a világháború alatti moratórium érvényesítését teljesen a bírói halasztási rendszer keretében oldotta meg. Ép ezért lábrakapott az a felfogás, hogy Németországban a háború alatt nem is állott fenn valóságos moratórium, hanem csak a „bírói halasztás intézménye”. Holott kétségtelen, hogy ahol ebben az ú. n. bírói halasztás intézményében a moratórium fentebb már letárgyalt jellegzetes tulajdonságai felismerhetők, ott ez az „intézmény” azonos lesz a valóságos moratóriummal. Ezt a moratóriumot tagadó nézetet támogatni látszott az a körülmény is, hogy a régi német jognak minden moratóriumos berendezkedését pótlás nélkül 1879 okt. 1-től hatályon kívül helyezték. (V. ö. Einführungsgesetz d. ZPO §. 132. № 4. és Einführungsgesetz d. Konkursordnung §. 4.) — Ezek az intézkedések még egyáltalában nem zárták ki annak a lehetőségét, hogy szükség esetén valamely speciális törvény útján ne honosítsák meg ismét a moratórium intézményét. Annak az alátámasztására, hogy a világháborúban Németországban állott fenn moratórium és hogy az valóságos moratórium volt, legyen szabad Fischernek már említett munkájából az alábbi idézeteket közölni:

„... das Kriegsrecht hat kein Generalmoratorium

gebracht, wohlaber *Unzulässigkeit der Zangsversteigerung* von Kriegsteilnehmern gehörigen o. ihren ehemännlichen o. elterlichen Rechte unterliegenden Vermögensstücken ..." (G. 2., 8., 14. §.; 338. o..)

Továbbá:

„Das Kriegerrecht hat zwei neue Begehren des Beklagten eingeführt: Bestimmung einer *Zahlungsfrist* und Anordnung, dass *Rechtsfolgen der Nichtzahlung o. nichtrechtzeitigen Zahlung* als nicht eingetreten gelten". (140. o.)

Mint az idézetekből is kitűnik, az kétségtelen, hogy a Németbirodalomban a világháborúban általános moratórium nem állott fenn, de ez nem is volt a többi államokban sem. Így Magyarországon is „mindössze két hétig tartott az általános moratórium, utána nyomban elkezdtek a moratórium fokozatos feloldását". (Krüger i. m. 5. o.) — Általános moratórium nem létezése azonban még nem zárja ki speciális moratóriumok életbeléptetését. (Egyébként az idevágó összes moratóriumos rendelkezések gyűjteménye a berlini Handelskammer kiadásában láttak napvilágot!)

Az előbbieket megvilágítása végett szükségesnek látszik megjegyezni, hogy a tudományos rendszerezésnél többek közt a moratóriumokat általános (generális) és különös (speciális) moratóriumokra szokták felosztani. Az első az adósok nagy csoportjának (ország, tartomány, egy egész foglalkozási ág, stb.), vagy a követelések egész osztályára, a második csak egyesek, bizonyos személyek részére adatik. A speciális moratórium megint lehet általános vagy különös, aszerint, amint a moratórium az egyes adósok valamennyi hitelezőjével, vagy speciálisan csak egy hitelezővel szemben fog hatni. (Fischer, Halász.) Tétel megoldásban ezek a felosztások rendszerint kombináltak jelentkeznek. Az elméleti és gyakorlati je-

lentőség azonban nem is ezeknél az osztályozásoknál csúcsosodik ki, hanem ott, hogy a moratórium közvetlen a szabály erejénél fogva objektív, vagy pedig az állam valamely szerve (bíróság) útján szubjektív átszűrődés mellett hat-e? Ebben az utóbbi esetben pedig a moratóriumot alkalmazó szerv, a követelések moratórium alá vonása tekintetében és a moratóriumban részesítendő személyének megítélése szempontjából *milyen mértékben* nyer szabad kezet? — Mert lehet állítani, hogy ennek a problémának jó vagy rossz megoldásától függ, hogy a moratórium száműzetéséből ismét visszatérhessen a legtöbb modern jogrendszerbe, mint rendkívüli esetre szóló, de állandó szabályozásban részesült, rendszeresített jogintézmény.

A történeti kép teljessége és a könnyebb megértés kedvéért meg kell említeni u. i., hogy a 19. század második felében a törvényhozások igyekeztek kiküszöbölni a moratórium szabályozását, hatályon kívül helyezvén a netalán létező ilyen vonatkozású jogszabályokat. (Pl. 1. a már említett német Ppe. (1877-ből) 14. §-át és a német Cst.-t életbeléptető törv. 4. §-át.) Az indokolás az volt, hogy a moratórium „gazdasági szempontból helytelen és csak kisebb körök érdekének kedvező intézkedés, mely a társadalmi érdekek egyenlő latolgatása mellett nem állhat meg és inkább csak az önkény műve”. (*Katona.*)

Erre a megokolásra hatalmasan rácaffolt az élet. A moratóriumok általában veszélyesek ugyan, mert jogi bizonytalanságot teremtenek és károsítják a hitelt, azonfelül a magánjogi viszonyokba való illetéktelen beavatkozást is jelentenek, de másrészt nem lehet elvitatni a jogosultságukat akkor, amikor a gazdasági egzisztenciák nagy számban való megmentéséről, amikor gyakran egy egész osztálynak létéről van szó. Ilyenkor a jogi elvek rideg alkalmazása meg nem engedhető és ilyenkor a hitelezőkön két-

ségtelenül ejtett magánjogi sérelem másodrendűvé zsugorodik össze. — E szavak igazságát száz százalékgig bizonyítja a mai helyzet. Ez pedig kétségtelenül teszi azt a tételt, hogy fel kell hagyni azzal a megbukott irányzattal amelynek felfogása szerint a moratóriumot mint elavult intézményt ki kell rekeszteni a modern jogrendszerekből, hanem ellenkezőleg ezt a kérdést, az elméleti jogtudomány analízise alá bocsátván, tételesen is meg kell oldani olyan formában, hogy a moratórium minden modern jogrendszerben állandó szabályozást nyerve, rendkívüli esetekben funkcióba lépő, rendes jogintézménnyé váljék.

Az idők során Magyarországon szintén többször segítségül kellett hívni a moratórium intézményét. A leghosszabb ideig életben tartott moratóriumot az 1848:9. t. c. 5. §-a szabta meg. A jobbágyi szolgáltatások (úrbér) megszüntetése folytán károsult földesuraknak nyújtott ez a törvény moratóriumot hitelezőikkel szemben. A robot megszüntetése u. i. arra kényszerítette a földbirtokos osztályt, hogy birtokai további megművelése érdekében igen költséges beruházásokat létesítsenek. Ezért az adósságaikra (az 1848 ápr. hó előtti kölcsöntőkékre, a kereskedelmi összeköttetésből származó váltók kivételével) feltétlenül szükségesnek látszott kíméleti időt behozni, amelyet továbbra is fenntartott az OPTK. kihirdetését elrendelő 1852 nov. 29.-iki nyílt parancs 9. cikke. A moratórium Magyarországon 1859-ig, Erdélyben 1860-ig tartott, amíg az úrbéri váltságösszegek a földesurak javára utalványozást nem nyertek. — Moratóriumszerű intézkedést tartalmazott az uzsora törvények eltörléséről szóló 1868:31. t. c. 5. §-a is

t. c. felhatalmazása alapján a 8266/1879. I. M. rendelet is moratóriumot léptetett életbe a szegedi árbizonyos kölcsönök felmondását illetően. Az 1879:5. vízkárosultak javára. — Ellenben nem valódi moratóriumot tartalmaz a sequestrumokról és moratóriumokról szóló 1840:27. t. c., amikor azt rendeli, hogy: „Moratórium, azaz késleltető parancsolatok csak valamennyi hitelezőnek kinyilatkoztatott megegyezésével adathatnak”. Mert ily módon a hitelezők egyező akaratával a magánjog értelmében és annak sérelme nélkül létre jöhető megállapodások keletkezhetnek, de nem valóságos moratóriumok.

A háború esetére szóló kivételes intézkedésekről szóló 1912:63. t. c. 16. §-a módot adott a magyar kormánynak a világháború alatt moratórium engedélyezésére. E §. szerint „a minisztérium magánjogi követelések érvényesítése tekintetében — ideértve a váltókövetelések érvényesítését is —, továbbá a polgári peres és nem peres eljárás és általában a polgári igazságszolgáltatás . . . tekintetében *rendkívüli intézkedéseket és evégből a fennálló törvényektől eltérő rendelkezéseket is állapíthat meg*”. Ezt az intézkedést kiegészítik még az 1914:50. t. c. 14. §-a a kivételes hatalom megszűntével az „átmeneti rendelkezésekről” és az 1916:4. tc. 3. §-a a törvény, vagy hatóság által megállapított határidőkről és határnapokról. E felhatalmazások alapján a kormány a világháborúval kapcsolatosan 23 rendeletben tette meg a szükséges moratóriumos intézkedéseit. A háború első hetei egy generális moratóriummal (3715/1914. M. E. sz. r.) kezdődtek, de ennek — mint már arról említés is történt — fokozatos leépítését azonban nyomban folyamatba is tették. — Az 1920:6. tc. 1. §-a a világháború alatt igénybe vett kivételes hatalmat (s így a moratóriális rendelkezéseket is!) meghosszabbította. Idevágóan intézkedtek még a trianoni szerződés (1921:33. tc.) 235. cikkének g) pontja és

a 236. cikke, valamint az 1922:17. tc. 6. §-a és az ezek kapcsán kiadott rendeletek. (Idevonatkézőan l. *Térffy Gy.* Polgári peres és nem peres eljárás. — A magy. jogászegylet háborús évkönyve. 1918. 259. — *Fodor A.* A moratóriumi eljárási rendeletek. Háborús évkönyv. 236. — *Mátyás J.* A moratórium nálunk és a külföldön. Bpest. 1914. Pótfüzetekkel.)

Magyarországon a moratóriumot nem szokták rendes jogintézménynek tartani. Ami az eddig felhozottak alapján nem is igen lenne megcáfолható.

Pedig a magyar jogrendszerben létezik a moratóriumnak egy olyan különleges fajtája, amely bátran rendes jogintézménynek tekinthető. És ez is a magyar jogvilág egyik legsikerültebb kodexében, a polgári perrendben található fel, annak is az ítéleti marasztalás kapcsán a teljesítés határidejéről szóló szakaszában.

Az 1911:1. tc. (Pp.) 397. §-ának első bekezdése a következőkép rendelkezik:

„Az ítéletben megállapított kötelezettség teljesítésére 15 napos határidőt kell szabni. Szükség esetében a bíróság a felperes kérelmére rövidebb határidőt, *rendkívüli körülmények között pedig az alperes kérelmére hosszabb határidőt szabhat.* A bíróság továbbá a felperes hozzájárulásával a kötelezettségnek *részletekben teljesítésére* külön-külön határidőket szabhat, még pedig akként is, hogy valamely részlet teljesítésének elmulasztásával a még hátralékos összes részletek azonnal teljesítendők.”

Ezek szerint a bíróság a teljesítésre határidőt tűz ki, ha az alperest az ítélelhozatalkor lejárt pozitív szolgáltatásban marasztalja el. — Sem a francia,

sem a német jog szerint az ítélet nem tűz teljesítési határidőt. Annál is inkább, mivel a teljesítési határidő mellőzése következetesnek látszanék és ellentmondás van az ítéletben, ha a bíró kimondja, hogy a követelés rég lejárt és mindamellett a kötelezettnek csak azt hagyja meg, hogy *bizonyos idő elmúltával teljesítése kötelezettségét.* (Pp. M. i.)

Annak a törvényes rendelkezésnek tehát, amely kimondja, hogy a lejárt pozitív szolgáltatásokra *szabályként* tizenöt napi teljesítési határidő tűzendő — első pillanatra a moratóriumhoz hasonló jellege van. — És valóban a moratórium fennforgását jelentő elhatároló motívumok nagy része fellelhetőnek látszik. — Így mindjárt a *törvényes tilalom* az ő speciális pozitív formájában megnyilvánul akként, hogy a magánjog szerint már rég lejárt követelés érvényesítését tizenöt napra felfüggeszti és csak ennek eltelte után engedi érvényesülni. A törvény idézett szakaszának miniszteri indokolása azt mondja erre, hogy ilyen ítéleti teljesítési határidő kitűzése oly mély gyökeret vert gyakorlatunkban, hogy elejtése nem lett volna célszerű. Hozzájárult ehhez, hogy bizonyos méltányossági tekintetek sem engedték meg, hogy a logikai következetesség oly mereven érvényesüljön. A jogviszony, amelyet az ítélet eldönt, sokszor vitás; a kötelezett jóhiszeműleg és minden gondatlanság nélkül azt hitte, hogy neki van igaza és nem készült el a teljesítésre.

Feltalálható még a tizenöt napos marasztalási határidőnél a moratóriumnak egy másik elemi tulajdonsága is, amely abban a negatívumban jelentkezik, hogy a törvényes fizetési halasztás a magánjogi konstrukcióknak sem belső, sem külső mivoltán a lehetőséghez képest nem akar és nem szokott változtatni. Hogy jelen esetben a moratóriumnak ez a jellegzetessége is fennáll, bizonyítja *Magyary Géza* fejtegetése is, mikor „Magyar polgári perjog” c. mun-

kájában (462. o.) megállapítja, mikép a teljesítési határidő, melyet a bíróság kitűz, tisztán *közjogi természetű elem*, ennek következtében ez a határidő a követelésnek magánjogi lejárátán semmiféle változtatást nem idéz elő.

Hogy azonban a tizenötnapos marasztalási idő mégsem tekinthető valóságos moratóriumot tartalmazó konstrukciónak, annak többek közül egyik főbizonyítéka, hogy ennél az esetnél hiányzik a moratóriumok elmaradhatatlan kelléke, amely a moratórium bevezetését indokolja: *a rendkívüli helyzet, a rendkívüli körülmények fennforgása*. Már pedig a fentiek alapján a tizenöt napos marasztalást, mint generális szabályt, nem a rendkívüli körülmények indokolják, hanem ellenkezőleg, a megszokottság, amely eredetét a begyökeresedett joggyakorlatból származtatja.

Ellenben *valóságos moratórium nyilatkozik meg* minden kétséget kizáróan az idézett 397. §. első bekezdése második tételének második részében, ahol a törvény megengedi, hogy a *bíróság rendkívüli körülmények között az alperes kérelmére hosszabb határidőt szabhat*, mert itt már az eddig kifejtettek szerint, a moratórium összes kellékei együtt vannak; még a *rendkívüli körülmények* is, amely kitétel felvételét a törvény szövegébe, annak javaslati tárgyalása során az igazságügyi bizottság rendelte el igen helyes jogérzékkel.

A most közölt rendelkezés a magyar perjogban egészen új, a moratóriumnak érdekes fajtáját, az *egyéni moratórium intézményét* honosította meg az adós javára. Midőn u. i. a bíróság rendkívüli körülmények okából az adósnak törvényben gyökerező fizetési halasztást enged, neki *csupán az ő személyére* nézve moratóriumot ad. (Magyary i. m. 462. o.) — Ezen rendelkezés folytán a magyar perjogban kellő helyen érvényesülni látszik az az egyéb-

ként már visszautasított, a leginkább a nyugati államok irodalmában felmerült elmélet (követői az ú. n. *szabad jogászok*, „*freirechtler*“-ek), amely végső céljában a bírói abszolútizmusra vezetne és amely legextrémebb alakjában azt tanítja, hogy nem helyes a bírót jog által megkötni, hanem a jogesetek elbírálását — széleskörű individualizációnak lehetőséget adván — jog helyett a bírói lelkiismeretre kell bízni, (L. szerző, *Modern magánjogi elméletek* különös tek. a szovjet PTK-re c. munkája 26. o. 1930.) — Valóban az előbb ismertetett rendelkezés következtében a bíróságnak kétséggkívül módja nyílik igen mélyen belenyulni a hitelező jogaiba. A bírói kogniciót u. i. *rendkívüli körülmények esetén* a teljesítésnek 15 napon túli kitolásában csupán logikai határ köti. A bíró elvben megszabhatja akár 32 évet is. Az észszerűség állít korlátot elébe, hogy a teljesítést legfeljebb azon legutolsó időpontig tolhatja ki, amelyben a felperesre nézve a teljesítés még érdeket jelent. Olyan időpont tehát, amikor a teljesítés a felperesre nézve már nem jelent gazdasági előnyt, nem szabható meg. (L. *Horkay Gyula*, Belső ellentmondás a Pp. 397. §-ában. *Magy. Jogi Szemle*. XIV. évf. 3. sz. 1933. márc.).

A Pp.-ben tehát, a modern magyar törvényhozás egyik legjobban sikerült alkotásában, feltalálható a moratórium egyik különös fajtája, az *egyéni moratórium*, mint rendkívüli körülmények közt működésbe helyezhető rendes jogintézmény. — És pedig ez a jogi intézmény nem közvetlenül a jogszabály útján *automatic*e hat, hanem a jogszabály nyújtotta felhatalmazás alapján a bírói szabad mérlegelésen keresztül, a feleket illetően az egyéniesítésnek a legtágabb teret engedvén és ugyancsak ilyen szabad kognició nyilvánul meg a követeléseknek a moratórium rendelkezések alá vonása tekintetében is.

Ennél a pontnál jutott el azután ez a szerény

dolgozat egyik legfontosabb megállapításához, t. i. ahhoz, hogy a Pp. 397. §-ának első bekezdésén keresztül kellett volna és *még most is lehet* kiépíteni az egységes és rendszeres magyar technikai adósvédelmet, mert a moratórium intézményének a modern jogrendszerekbe való beágyazása talán csak egyedül oly elvek mellett képzelhető el, mint ahogy az a hivatkozott törvényszakaszban nyilvánul meg, bár még kezdetleges csiráiban és igen halvány konturok mellett. Amennyiben ennek rendszeres kifejlesztése már megtörtént volna, akkor nem kellett volna a különböző (e dolgozatban már idézett) törvényeken és rendeleteken keresztül éppen nem rendszeresen és átfogóan, néha majdnem kapkodóan, a mai jogi, gazdasági és szociális kívánságoknak nem mindig a legmegfelelőbbben a szükségessé vált adósvédelmi rendelkezéseket életbe léptetni, hanem a kellően kiépített rendkívüli körülmények közt funkcióba lépni hivatott egyéni moratórium jogintézménye, mint a Pp. integráns része, sokkal simábban, megfelelő időben és az életviszonyokhoz jobban idomulva töltötte volna be a külső (technikai) adósvédelmet. Mint ahogy még ma sem lenne késő és haszontalan az idevágó reformok megvalósítása.

Az egyéni moratóriumnak, mint a „technikai” (vagyis az anyagi jogot nem érintő) adósvédelem egységes és rendszeres jogintézménynek a kifejlesztésénél, illetve a kifejlesztés részletes megvilágításánál, mint az alábbiakból kiderül, a legkülönbözőbb szempontokra kell súlyt helyezni.

Mindenek előtt el kell dönteni, hogy mit ért a törvény „*rendkívüli körülmények*” alatt, amely a teljesítés 15 napi határidőn túli kitolásának előfeltétele és amely az adós számára a törvényben gyökerező fizetési halasztást eredményezi? Vajjon itten közelebbről az adós, távolabbról a hitelező vagyoni helyzetére céloz-e, vagy pedig esetleg ezalatt olyan

teljesítésre gondol, ahol a szolgáltatás természete a rendes marasztalási időnél hosszabb terminust követel meg? — Hogy a törvény a „rendkívüli körülmények” fennforgását a felek, elsősorban is az adós vagyoni helyzetére vonatkoztatja, azt alátámasztja a mostanában mind gyakrabban előforduló joggyakorlat. (Pl. többek közt a debreceni tszék 2322. P. 1929. sz. és a depr. jbíróságon 18014. P. 1931. sz. a. indított perben a debreceni tszéknek, mint fb. bíróságnak az ítélete, stb., stb.) De az ezirányban elfoglalt álláspontot igazolja még az a körülmény is, hogy a szolgáltatás természete folytán a rendestől eltérő határidőben való marasztalás tárgyában a Pp. 397. §-ának harmadik bekezdése külön intézkedik, kimondván, hogy „oly ítéletben, amely munka végzésére, vagy a dolog természete szerint *hosszabb időt* kívánó másnemű teljesítésre kötelez, a bíróság a körülményekhez mért határidőt szab”. — E kérdés eldöntése főként azért fontos, mert ellenkező értelmezés esetén a 397. §. első bekezdés második tételének második része nem lenne alkalmas bázis generális adósvédelmi intézkedések létesítésére.

Nagy hibája az egyéni moratórium intézményének, hogy ez a mai formájában csonka, nem teljes és pedig olyan hiányosságban szenved, amelynek pótlása nélkül a neki imputált adósvédelmi funkcióját sohasem tudná maradék nélkül betölteni. Az egyéni moratóriumnál u. i. a moratóriumnak szukcesszíve történő (részletfizetést eredményező) érvényesítésére nincs mód, noha ennek lehetőségét a moratórium fogalma, — mint ahogy már fentebb kifejtést is nyert, — egyáltalában nem zárja ki. (L. *Bozóky* i. m. I. 204. o.)

A Pp. 397. §-a első bekezdésének harmadik tétele t. i. a részletekben való teljesítést a felperes beleegyezésétől teszi függővé. — Ebből pedig a már előadottak alapján azonnal megállapítható, hogy ilyen

értelmű rendelkezés nem szül *törvényes fizetési halasztást*, valódi moratóriumot, mert ez a halasztás a felperes hozzájárulásával, vagyis tudtával és akaratával jön létre. Itt végeredményképpen az ítéletben megállapított részletfizetéseket tartalmazó határidő *magánjogi jelleggel* bír. (Magyary i. m. 463. o.)

Ennek a tételnek gyakorlati szempontból is igen nagy jelentősége van.

Az itt tapasztalható visszás helyzetet találóan jellemzi *Horkay* is. (L. i. m.) Eszerint a bíró részletekben való teljesítést csak a felperes beleegyezésével szabhat meg. Azt ellenben megteheti, hogy teljesen tetszésétől függően állapítsa meg (akár egy évet is!) a teljesítési határidőt. Ekkor a törvény szerint jár el. Ellenben azt már nem mondhatja ki, mert törvénysértést követ el, hogy a kitűzött hosszabb marasztalási idő alatt az adós részletekben fizessen. Pedig az kétségtelen, hogy a hosszabb teljesítési idő pusztá meg szabása csak kedvezőtlenebb lehet a hitelezőre nézve az ugyanolyan tartalmú részletfizetésnél. — *Horkay* az életből vett példával élesen világítja meg az amúgy is nyilvánvaló kérdést, írván: „Hol van (ma) az a hitelező, akinek állandóan szüksége ne lenne még oly apró részletre is? És hol van az az adós, aki egy — az ő anyagi helyzetéhez viszonyítva — nagyobbban tekinthető pénztartozást egyszerre elő tudna teremteni? Egy külvárosi szatócsot 15—60 napon belüli 500 P-ös marasztalás megfojt. Az ő áruraktárát nem védi semmiféle korlátozás. Az üzlet bezárását jelentő szoros zár a felperes tetszésétől függ és annak alkalmazása kereskedői létezésének halálát is jelenti. S ne legyen mód a megmentésére? Hanem kérlelhetetlenül bele dobandó a még meglevő kis vagyonka, vagy árukészlet az eljárási költségek címén elnyelő kényszeregyesség, vagy csőd molochjának torkába?”

Nyilvánvaló, hogy ezt a gyakorlati jelentőségű kérdést, amely látható belső ellentmondást tár fel, még abban az esetben is korrigálni kell, ha a Pp. 397. §-án keresztül az egyéni moratórium teljes kiépítésével az adósvédelem megszervezése meg nem történik. Vagyis az egyéni moratórium kiterjesztendő az idézett szakasz első bekezdésének harmadik tételére is, megadván a bírónak a *hitelező beleegyezésétől függetlenül a részletfizetés megszabásának a jogát.* (A bírói halasztási jog térhódítása!)

Ez a változtatás annál is inkább szükséges lenne, mert a tényleges viszonyok ezt a kérdést részben már megoldották, bár jogpolitikai szempontból igazán nem megnyugtatóan. Ma u. i. az a helyzet, hogy a legtöbb adós, ha a viszonyaihoz aránytalanul nagy a megítélt összeg, — rendszerint nem fizet, csak közvetlenül az árverés előtt, de akkor is csak — *egy részletet.* Ennek fejében azután az ellenfél (üggyvédje) egy ideig nyugton hagyja csak azért, hogy majd újból kitzúesse ellene az árverést s ismét hozzájuthasson az egy összegben való teljesítésre megítélt követelésének egy részéhez. Tehát részletfizetés áll elő. Ezt a helyzetet pedig igazán nem egészséges fenntartani, mert nem engedhető meg, hogy bármilyen szempontból is — az adós a hitelezőjének ki legyen kénye-kedvére szolgáltatva. — Azonfelül a részletfizetésben való teljesítésnek ilyen megoldása igen költséges is, az amúgy is agyonterhelt adósra, mert a végrehajtási eljárásban úgyszólván minden egyes lépés tetemes költséget jelent.

Viszont ugyanekkor a hitelező és az üggyvéd érdekéről is gondoskodni kell, miért is továbbra is változatlanul fenn kell tartani a 397. §. első bekezdésének azt a rendelkezését, mely nem pontos fizetés esetére a hátralékos összes részleteket anazonal esedékessé teszi, — valamint — ha nem aránytalanul nagy perköltségről lenne szó, akkor oly szabályozást

kellene létesíteni, amely a perköltségekben való marasztalást, részletfizetés esetén is, külön a rendes teljesítési határidőre írná elő.

Hogy ezekre a reformokra mennyire szükség van, azt mutatja a törvényrontással kísérletező joggyakorlat. Így a Kuria K. I. 1221/1925. sz. (Jogi Hirlap I. 11.) valorizációs perben 1925-ben, tehát az 1928.12. t. c. létezése előtt részletfizetésre marasztalt, ugyancsak a K. VI. 2639/1932. sz. ügyben is. (Jogi Hirlap 1933 febr. 5.) Bár itt a rendelkezésre álló anyag szerint csak *erősen* lehet következtetni az ítéleti indokolásból, hogy a részletben való marasztalás a felperesek hozzájárulása nélkül történt. Érdekes ez a döntés már azért is, mert bizonyos tekintetben *egészen* extrém álláspontot igyekszik elfoglalni. Így pld. a költségekre is megadja a részletfizetési kedvezményt; — „mert a költségek fizetése éppen olyan terhes az alperesekre, mint a tőke és a kamat, nem szabott (a bíróság) eltérő határidőt a költségek tekintetében sem”. Továbbá nem mondja ki nem pontos fizetés esetére a részletfizetési kedvezmény elvesztését sem, „mert az egyes határidők elteltével módja lesz a felperesnek a megfelelő törvényes úton a behajtást szorgalmazni; — de különben a gazdasági viszonyok olyképp alakulhatnak, hogy *még késedelem esetén is méltánytalan lehetne az egyszerre esedékessé tétel*”. — Kell-e ennél nagyobb propaganda a fenti törekvések igazolása érdekében? — A debreceni járásbíróság is marasztalt a felperes hozzájárulása nélkül részletre 18014 P. 1931. sz. a., ezt az ítéletet azonban a fellebbezési bíróság e részében megváltoztatta és csupán csak hosszabb határidőt szabott meg. A többi ilyenirányú jogeset felosrolására, sajnos, nincs elegendő hely.

Ha valamely kérdést nem tud sikerrel megoldani a bíróság jogalkalmazó művészete, akkor beáll a törvényes szabályozás szükségessége. Az adósvédelem

moratóriális alapon történő rendszeres és egységes írott szabályokba öntött kiépítése is igen jótékony hatást hozna gazdasági életünkre. A törvényes szabályozást a valorizációs törvény (1928:12. t. c.) min-tájára lehetne legjobban megoldani. Ilyen szellemű rendezés a hitelezői oldal aggályait jobban elosz-latná, miután ez a törvény az abban szabályozott vi-szonyokhoz képest megállotta a helyét. A törvény 12. §-ának megfelelően az új szabályozásnál is olyan ren-delkezéseket kellene felállítani, amely a moratórium nyújtásánál — a megfelelő generális szabályokon kívül — minden méltánylást érdemlő körülmény fi-gyelembevételét is előírná. A felek, de különösen az az adós vagyoni helyzetét kellene vizsgálni. (Van-e ellene még más per, végrehajtás folyamatban, vagy van-e ellene árverés kitűzve stb.) Szóval tisztázni kell — esetleg hivatalból is — *hogyan érdemel-e az adós és ha igen, milyen; — a rendesnél hosszabb teljesí-tési határidőre, vagy részletfizetési határidőre szóló moratóriumot, illetve marasztalást.* Vagyis oly sza-bályokat kell alkotni, amelyek segítségével adhasson a bíró „a fizetés elmaradásában gyakran csak hibás és nem bűnös, sőt mostanában igen sokszor véttlen adós félnek — nem tartozás elengedést”, (mert az nem a moratórium feladata, hanem első renden egy megalkotandó devalorizációs törvényé lehetne), ha-nem törvényes fizetési halasztást, akár hosszabb ma-rasztalási határidő megszabása által, akár részletfi-zetési kedvezmény nyújtása útján, „ha ettől a fize-tés nagyobb valószínűsége és az elmarasztalt vagyoni státusának megmentése remélhető“.

A valorizációs törvény 30. §-ának az a rendelkezése, amely a hitelező beleegyezése nélkül is a rész-letekben való marasztalást engedi meg, természetese-sen itt is változatlanul és feltétlenül bevezetendő lenne.

Az eredményeket összegezve a fenti megoldásnak a következő előnyei mutatkoznának.

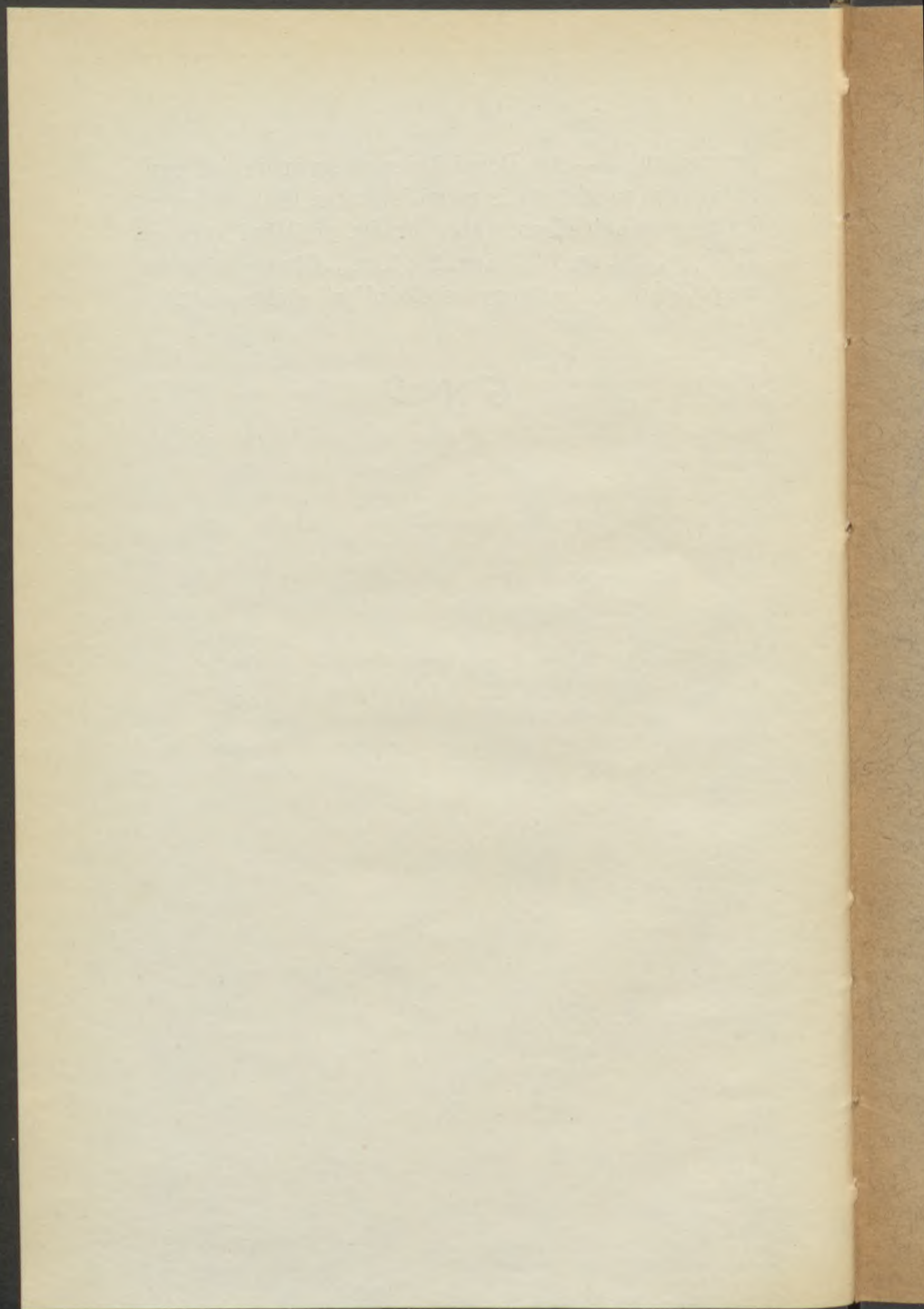
Mindenekelőtt az így kiépített moratóriumban való részesítésnél *a legnagyobb mértékben érvényesülne az individualizáció*; a közvetlenül automatikusan ható merev moratóriumi jogszabályok a bírói kézen át közvetítve elasztikussá válnának és ezáltal az anyagi igazság elve jobban megközelíthető lesz. Nem csak egy osztály részesülne moratóriumban, (mint jelenleg) hanem bárki, aki azt a bírói kogníció szerint megérdemli; tehát szociális szempontból is kiegyensúlyozottabb elgondolású lenne a kifejtett álláspont a mostani rendelkezéseknél és nem hintené el a moratóriummal favorizált osztállyal szemben a gyűlölködés magvát; — a törvényes fizetési halasztással védett egész osztály hitelét nem tenné úgy tönkre az egyéni moratórium rendszere, mint a mostani gazdavédelmi intézkedések. — Módszertani szempontból tekintve a probléma, a kifejtettek alapján modernebb jogszellemben, átfogóbban és rendszeresebben lenne megoldható. — Last not least — a változt álláspont érvényesülése *rengeteg költségtől kímélné meg a jogkereső közönséget*, mert szabályként a drága végrehajtási eljárás előtt lépnének működésbe a moratóriumos rendelkezések.

Hogy a ma érvényben levő moratóriumos intézkedések *a közgazdaság szempontjaiból megítélve sem helyesek* és hogy ezek helyett az egyéni elbírálás rendszere (v. ö. az egyéni moratóriummal!) lenne

bevezetendő, — azt Royal Tyler magyarországi népszövetségi megbizott is megállapította 1933. évi április havi jelentésében. (Magyarság, politikai napilap, XIV. évf. 92. sz. 1933 ápr. 25. 2. o. „Általános gazdasamoratórium helyett egyéni elbírálás” alcím alatt.)

46. Kritikai megjegyzések a magánjogi törvénykönyvünk javaslatára. Irta: Szilágyi Antal dr., Miskolc, 1929. 34. l.
47. Amerika társadalmi problémái. Irta: Surányi-Unger Tivadar dr., Miskolc, 1929. 16. l.
48. A parlamenti munkamegosztás. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1929. 33. l.
49. A bibornokság egyházkormányzati jelentősége. Irta: Majoros István Zoltán dr., Miskolc, 1929. 29. l.
50. A római jogi kutatás újabb irányai. Irta: Sztchlo Zoltán dr., 1929. 8. l.
51. A magyar alkotmányról. Irta: Ifj. Paraszky Gyula dr., 1929. 33. l.
52. Miskolcz halálózási hányadosának átértékelése. Irta: Schneller Károly dr., Miskolc, 1929. 23. l.
53. A Nemzetközi Jog Akadémiája Hágában. Irta: vitéz Nagy Iván dr., Miskolc, 1929. 13. l.
54. A bírói gyakorlat mint jogforrás. Irta: Ifj. Praszky Gyula dr., Miskolc, 1929. 17. l.
55. Egyenes adóink jogorvoslati rendszere. Irta: Szontagh Vilmos dr., Miskolc, 1929. 19. l.
56. A községek háztartásának rendezése. Irta: Föhrhencz Sándor, Miskolc, 1929. 14. l.
57. Kriminalitásunk az 1921—1927. években. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1929. 15. l.
58. A sajtótudomány létjogosultsága és feladatai. Irta: Zsedényi Béla dr. Miskolc, 1929. 28. lap.
59. A városi könyvek jogtörténeti fontossága. Irta: Váczy Péter dr. Miskolc, 1929. 7. lap.
60. A teljesítés jogi tulajdonságai. Irta: Sztchlo Zoltán dr. Miskolc, 1929. 24. lap.
61. Emlékezés Kövy Sándor halálának századik évfordulóján. Irta: Finkey Ferenc dr. Miskolc, 1930. 28. lap.
62. A statisztikai képviselési módszerek alkalmazása a bűnügyi aetiológiában. Irta: Hacker Ervin dr. Miskolc, 1930. 7. lap.
63. Nagy-Miskolcz népessége. Irta: Schneller Károly dr. Miskolc, 1930. 43. l.
64. Miskolc a magyar városok előretörésében. Irta: Mikszáth Kálmán dr. Miskolc thjf. város főispánja. 1930. 20 l.
65. A magyar igazságszolgáltatás szervezete a XI—XII. században. Irta: Váczy Péter dr. Miskolc, 1930. 20 l.
66. A szegődményes földek jogi természete. Irta: Zelenka István dr., Miskolc, 1930. 22 l.
67. Beszámoló az Augustana Confessio négyszázados ünnepéről. Irta: Zsedényi Béla dr. Miskolc, 1930. 34. l.
68. A kisebbségi panaszjog reformja. Irta: vitéz Nagy Iván dr. Miskolc, 1930. 109. l.
69. Könyvtárta. Irta: Szívos Béla dr. 1931. 12. l.
70. Molnár Kálmán Magyar Közjoga. Irta: Zsedényi Béla dr. 1931. 32 l.
71. Borsod vármegye népszaporodása 1920-tól 1930-ig. Irta: Schneller Károly dr. 1931. 72 l. és 4 táblázatos kimutatás.
72. Adalékok a magyar főkegyúri jog kérdéséhez és a jogfolytonosság problémájához. Irta: Szontagh Vilmos dr. 1931. 23. l.

73. Néhány kérdés a magyar rádiójog köréből. (A rádiójog és a magánjog.) Irta: Bortnyik Lajos dr. 1931. 16 l.
74. Demológiai vizsgálatok az 1930-as népszámlálás borsodvármegyei eredményeivel kapcsolatban. Irta: Schneller Károly dr. 1931. 14. l.
75. Az állatok elleni jogos védelem, tekintettel a támadás és a jogtalan támadás fogalmára. Irta: Tengerics Ernő. 1931. 32. l.
76. Vitás közjogi kérdések. Irta: Zsedényi Béla dr. 1931. 24. l.
77. A jog és az egyén küzdelme. (Emlékezés Pollák Illésről.) Irta: Dr. Gerlóczy Endre. 1931. 12. l.
78. A főkegyuri jog és problémaköre. Irta: Szontagh Vilmos dr., Miskolc, 1931. 20. l.
79. A főkegyri jogról. Irta: Molnár Kálmán dr., Miskolc, 1932. 29. l.
80. Telekkönyvi felelősség. Irta: Mészöly Endre dr. Miskolc, 1932. 12. l.
81. Az Alandszigetek kérdése a nemzetek szövetsége tanácsa előtt. Irta: Báró Fiedler Sándor dr. Miskolc, 1932. 20. l.
82. A büntetőjogtudomány célkitűzései és taneszközei. Irta: Hacker Ervin dr. 1932. 18. l.
83. A perbeli cselekmények koncentrációja a magyar perjogi fejlődés szolgálatában. Irta: Haendel Vilmos dr. 1932. 27. l.
84. A mai nemzetek problémái. Irta: Mikszáth Kálmán dr. 1932. 33. l.
85. Kísérletek a laikus jogérzet kipuhatolására a tárgyi felelősség kérdéseiben. Irta: Marton Géza dr. 1932. 18. l.
86. Népszövetség és az Interparlamentáris Unió. Irta: Drucker György dr. 1932. 7. l.
87. Államfelfogások jelentősége a jogtudomány szempontjából. Irta: Szontagh Vilmos dr. 1933. 18 l.
88. Az eperjesi ev. Kollégium nemzetközi sorsa és jogi személyisége. Irta: Zsedényi Béla dr. 1933. 37. l.
89. A fellebbvitel újabb szabályozása a polgári perben. Irta: Bacsó Jenő dr. 1933. 26. l.
90. Miskolc lakossága 1930-ban. Irta: Schneller Károly 1933. 43. l.
91. Az ügyvédi díj megállapítása iránti eljárás jogi természete. Irta: Bacsó Jenő dr., Miskolc, 1933. 38 l.
92. Az összeférhetetlenségi törvényjavaslat. Irta: Polner Ödön dr., Miskolc, 1933. 17 l.
93. A nemzetek szövetsége szervezete és működése. Irta: vitéz Nagy Iván dr., Miskolc, 1933. 26. l.
94. A moratóriumról általában és az egyéni moratóriumról. (Pp. 397. §. I. 2.) Irta: Haendel Vilmos dr., Miskolc, 1933. 27. l.

